

ARZU İLE KANBER HİKÂYESİNİN YENİ BİR VARYANTI VE ÇÖZÜMLEMESİ

Öğr. Gör. Dr. Fidan UĞUR ÇERİKAN*

Sinan KAZANCI**

ÖZ

Çalışma konusu, Arzu ile Kanber hikâyesinin, “Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi İslam El Yazmaları bölümündeki katalog kaydı Fleischer, 548/2”de kayıtlı olan varyantıdır. Bu varyantta hikâyenin adı “*Kışsa-yı Kanber*” olarak geçmektedir. 14 varaktan oluşan bu hikâye, nesih hattı ile yazılmış olup genel olarak hareke kullanılmamıştır. Bu özellikleri olan yazmanın ilmî transkripsiyon alfabesiyle metni ortaya konulmuştur. Arzu ile Kanber Hikâyesi'nin Türk ve dünya kütüphanelerinde bulunan birçok varyantı ile ilgili detaylı çalışmalar hem halk bilimi, hem de dil alanında yapılmıştır; ancak çalışmadaki varyant, çalışılan mevcut varyantların muhtemelen sözlü kültür dönemine en yakın, en kısa ve en eski varyantlarından. Çalışmada öncelikle yazmanın tavsifi yapılmış; daha sonra halkbilimi açısından ele alınmış, benzer çalışmalarda varyantlarla hikâyenin motifleri, hikâyedeki şiirlerin incelenmesi vb. bazı hususlarda karşılaştırılması yapılmış, Arzu ile Kanber hikâyesinin tasnifteki yeri verilmiş, hikâyenin epizotları çıkarılmış ve eserin söz varlığı ile dil özellikleri verilmeye çalışılmıştır.

Mensur-manzum karışık olarak yazılmış anonim bir halk hikâyesi olan ve dili oldukça sade ve akıcı olan Arzu ile Kanber'in Osmanlı Türkçesi içerisinde yazılmış olmasına rağmen EAT'den izler taşıdığı söylenebilir. Hikâyenin tam olarak ne zaman ve nerede çıktığı bilinmemekle birlikte incelemeye tabi tutulan bu varyant, H. 999 (M. 1590-91) şerhlidir. Bu metinden hareketle Arzu ile Kanber hikâyesinin oluşum tarihinin XVI. yy'ın ilk yarısı ya da daha önceki bir tarihte şekillendiği, ilk yazılı metinlerle taş baskısı metinler arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüş ve bu hususlar çalışmada detaylandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arzu ile Kanber Hikâyesi, halk bilimi, dil-gramer, çözümleme.

A NEW VARIATION AND ANALYSIS OF ARZU AND KANBER STORY

ABSTRACT

Title of the work is the variant of the story called Arzu and Kanber which is registered in “Leipzig University Library Islamic Hardwritings Department catalog Fleischer, 548/2” in this variant the name of the story is “*Kışsa-yı Kanber*”. This story consists of 14 leaves. It is written with nashki and generlly determiners are not used. The text of the handwriting is happened by using scientific transcribed alphabet. Various detailed study about Arzu and Kanber story which is found both in Turkish and world libraries is occurred in the field of folklore and language. But the variant in this work is the nearest one to the period of verbal culture, the shortest and the oldest among other variations. In this work, first qualifications of handwriting is mentioned, then its place in folklore is emphasized. The motives of the story is compared with similar variants, and poems in the story are observed etc. The story of Arzu and Kanber is classified, the episodes of the story and displayed, the existence of work and language features are tried to given.

* Pamukkale Üniversitesi/Rektörlük, fcerikan@pau.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-5913-9715

** MEB, Bursa Şht. J. Er Bahadır Aydın Ortaokulu, (TDE/Doktora Öğrencisi), sinankazanci29@gmail.com , Orcid ID: 0000-0003-4376-7773

The story of Arzu and Kanber is written both in prose and verse, the author of the story is unknown and it is a story of folk. Although it is written in Ottoman Turkish, its language is absolute and fluent. It can be said that it has effects of EAT as well. The exact date or place of the story is unknown, however this observed variant belongs to H. 999 (M. 1590-1591). By the help of this text, the occurrence of Arzu and Kanber story is said at the first half of the XVI century or before. Important differences between the first handwritten texts and stone-printed texts are recognized and these aspects are detailed in the work.

Keywords: Arzu and Kanber Story, folklore, language-grammar, analysis.

Giriş

İnsanoğlunun, sözü sanatsal bir forma dönüştürerek belirli bir tür hâline getirmesi zihinsel gelişimin ve toplumsal yaşam koşullarının bir sürecidir. Bu anlamda Türk sözlü kültür anlatıları içerisinde halk hikâyelerinin doğuşuna ve gelişimine yönelik olarak Dede Korkut anlatıları içerisindeki bazı boylar bu türün şekillenmesindeki ilk örnekler olarak kabul edilirler. Türk kültürü açısından destan devrinden yeni bir kültürel ortama geçişin ve dolayısıyla kandaş birlikteliklerden köydeş yapılanmalara ve bir anlamda toplumsal anlatılardan bireysel anlatılara geçişin ürünleri kabul edilen halk hikâyeleri, Dede Korkut anlatılarındaki bireyselleşme esasına bağlı olarak yorumlandığında oldukça yakın bir tarihî dilimde yer alırlar. Bu türe yönelik klasikleşen eser ve anlatı sayısı temel itibarıyla belirli bir sayıyı aşmamaktadır. Fars, Arap ve Hint etkisine bağlı anlatıların da yer aldığı bu anlatı geleneğinin doğal olarak kendi içinde bir gelişim çizgisi söz konusudur; ancak halk hikâyelerine yönelik hâlen çeşitli soru ve sorunlar bulunmaktadır. Bu kapsamda tespit edilen eserin Arzu ile Kanber Hikâyesi'ne yönelik çalışmaların yanı sıra genel anlamda halk hikâyelerine katkı sağlayacağı kabul edilmektedir. Çalışmada öncelikle eserin tavsifi yapılacak daha sonra halkbilimi açısından ele alınarak benzer çalışmalarla karşılaştırılacak ve dil özellikleri verilmeye çalışılacaktır.

Bu çerçevede çalışmaya esas teşkil eden Arzu ile Kanber Hikâyesi'nin nüsha tavsifi şu şekildedir: 207 varaktan müteşekkil bu yazma içinde *Yûsuf u Züleyha*' dan başka, sırasıyla "*Kıssa-i Kanber, Hikâyet-i Takyânûs ve Hikâyet-i Kırk Vezir*" adlı hikâyeler yer almaktadır. Bu hâliyle bir hikâye mecmuası izlenimi veren yazmanın kırmızımsı kahverengi deri cildi, içi ebrûli kâğıt süslemeli mıklebi, mermer desenli kâğıtlardan iç kapakları ve daha çok nohudi olmakla birlikte farklı renklerde kullanılmış kâğıtları mevcuttur. Yazmanın boyutları 19.6 x 12.4 cm'dir. Yazmanın tamamı aynı yazı -nesih yazı- ile yazılmış ve genel olarak hareke kullanılmamıştır. Satır sayıları ise bölümler arasında farklılık göstermektedir ve "*Yûsuf u Züleyha*" ve "*Arzu ile Kanber*"de 14, "*Hikâyet-i Takyânûs*" ile "*Hikâyet-i Kırk Vezir*"de 15 olduğu görülmektedir.

Çalışma konumuz olan Arzu ile Kanber hikâyesinin Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi İslam El Yazmaları bölümündeki katalog kaydı Fleischer, s. 548, 2'dir. Hikâyenin adı "*Kışsa-yı Kanber*" olarak geçer ve sayfa başlangıç ve bitişi 62r-73r'dir. Toplamda 14 varak olup 1b yüzü boştur. 13a ise 13 satırdan oluşmaktadır. Bunların dışında kalan özellikleri diğer hikâyelerde olduğu gibidir.

Eserde müellif ismine rastlanmamıştır. Ancak temellük kaydında "Aliyyü'l-Nâyib" ismi geçmektedir. Yazmanın tarihi ile ilgili malumat, sadece üzerinde çalıştığımız hikâyenin temmet kısmında vardır. Burada yazılan tarih, açık bir şekilde H. 999 (M. 1590-91)'dur. Bu tarih, eserin bulunduğu kütüphane kaydında ise 1088/1677-

78 olarak geçmektedir. 1088 tarihi, 999 tarihinin altına yazılmış; ancak daha sonra bu tarihin üzeri çizilmiştir. Yazmanın son sayfasında ise muhtemelen kitabın sahibi tarafından yazılmış H. 1078, 1079, 1090, 1091, 1094 tarihlerinde yaşanmış bazı olaylara dair kısa notlar vardır.

Çalışma metnimiz hazırlanırken ilmî bir transkripsiyona tâbi tutulmuş ve hemen hemen her satıra numara verilmiştir. Bundaki amaç, özellikle nazım olan kısımlarda karışıklığı önlemektir. Yapılan tamirler köşeli parantez içerisine alınmış, şüpheli olan okumalar yay ayrıç içerisinde soru işaretiyle belirtilmiştir.

Günümüze kadar çeşitli nüshaları ve yazmaları tespit edilen Arzu ile Kanber Hikâyesine ilişkin olarak Türkiye merkezli yayınların yanında özellikle Türkmenistan, Azerbaycan, Irak coğrafyalarında yapılan çalışmaların da belirli bir hacimde olduğu görülmektedir. Hikâye, tespit edildiği bölgelerdeki hacim ve içerdiği unsurlar açısından farklı şekillerde ele alınmıştır. Konuya ait olarak Türkmenistan'da yapılan çalışmalarda hacim itibarıyla ele alınarak "hikâye", "kıssa", "destanî hikâye" ve "destan" adıyla anıldığı, aynı şekilde Azerbaycan ve Gagavuzlarda da anlatının "destan" olarak kabul edildiği bilinmektedir (Durdıyeva, 2000: 48-49).

Türkiye merkezli çalışmalarda ise Arzu ile Kanber anlatısı daha ziyade "halk hikâyesi" şeklinde adlandırılmakta ve hatta Kanber yaşadığı rivayet edilen bir saz şairi olarak kabul edilmektedir (Kunos, 1892:453-468). Eser şekil yönünden manzum-mensur karışık uzun türkölü halk hikâyesi (Köse, (y.y): 97-104), içerik bakımında aşk ve kara seveda hikâyeleri ve kahramanları muhayyel olan hikâyeler (Boratav, 2014: 15, Sakaoğlu, 2011: 19) yayılım sahasına göre Türk dünyasının bir bölümünde bilinen halk hikâyeleri (Duymaz, 1996: 47), kaynağına göre ise Türk kaynağından gelen hikâyeler, (Elçin, 1993: 444-445) kısmına girdiği ve temel itibarıyla iki âşığın başından geçen türlü maceraları anlatan bir aşk hikâyesi olduğu ve XVI. veya XVII. yüzyıllarda oluştuğu ifade edilmektedir (Korkmaz, 2017: VII). Ancak incelemeye esas alınan bu metnin üzerinde var olan tarihin miladi 1590-1591 yıllarına tekabül etmesi, mevcut kaynaklarda verilen XVII. yüzyıl söyleminden ziyade, eserin oluşumunu daha eskiye götürmektedir. Hikâyenin oluşumunun sözlü kültürde nesilden nesile aktarılması ve sonrasında yazıya alınması gibi etkenlerle değerlendirildiğinde, oluşum tarihi itibarıyla en geç XVI. yüzyılın ortalarını vermenin daha doğru olacağı görülmektedir. Hikâyenin yaşandığı teşekkül tarihi ile sözlü kültürde hikâyeci âşıklar tarafından anlatılır hâle geldiği süreç en azından yüzyıllık bir tarih içinde düşünülmektedir. Bu durum da hikâyenin oluşumuna dair yapılan yorum ve değerlendirmeleri daha eski bir tarih dilimine çekmeyi gerektirmektedir. Çalışmadaki metnin, Şimşek ve Korkmaz'ın çalışmalarında esas aldıkları metinlerle karşılaştırıldığında oldukça zayıf olmasının nedenlerinden birini de bu doğrultuda ele almak gerekmektedir. Bahse konu her iki çalışmada metinlerin incelemeye esas alınan metne nazaran gerek epizot, gerekse motifler açısından daha zengin olduğu görülmektedir. Hikâyenin oluşum tarihine yakınlığının getirdiği bir durumun muhtemelliği çerçevesinde sözlü kültür içerisinde yeterince yaşamayan anlatıların bir anlamda destanlardaki oluşum sürecine benzer şekilde zayıf kalacağı açıktır. Dolayısıyla çalışmaya esas alınan metin, yeterince zenginleşecek bir sözlü kültür dönemi geçirmemiştir. Konunun diğer boyutu ise anlatıcıdan ve metnin yazıya aktarıcısından kaynaklanmış olabilirliğidir. Şimşek ve Korkmaz'ın metinlerinde hikâyenin içine sıkıştırılan masalsı unsurların çıkarılması hâlinde öz itibarıyla olay

örgüsünün ya da çekirdek yapının aynılığı kendini göstermektedir. Hikâyenin yazıya aktarıldığı tarih ile oluşum tarihindeki yakınlık; belirtilen isimlerin, tarihsel gerçeklik açısından bu isimlere erişimde daha doğru veriler sağlayacağını düşündürmektedir. Ancak hikâyenin henüz klasik bir forma kavuşmaması bu unsurların henüz sabitliğe erişmesine imkân vermemiş olabilir. Buna karşın bu isimlerin metinde bulunmaması hikâye anlatıcısı ya da hikâyeyi mecmuaya aktaran kişilerin hikâyeye yeterince hâkim olamaması nedeniyle de şekillenebilir. Nitekim metinde bazı epizotlar, Korkmaz'ın çalışmasındaki olay örgüsüyle benzerliklerine karşın çeşitli eksiklikler barındırmakta, bu durum ise anlatıda kopuklukları beraberinde getirmektedir. Metnin hikâyenin yeni şekillendiği bir süreçte olması, yazılı bir metinden istinsah edilmediği kanaatini doğurmaktadır. Buna karşın hikâye formundaki giriş ve iç bölümlerdeki unsurlar, hikâyenin bir anlatı ortamından uzakta kaleme alındığını da düşündürmektedir. Ancak halk hikâyeciliğinin âşık kahvehaneleri bağlamında şekillendiği ve klasikleşmeye başladığı kabul edildiğinde bu dönem halk hikâyelerinin henüz klasik söylemden çok uzak olduğunu da belirtmek gerekir.

Metnin, dil ve üslup açısından özellikle XVIII ve XIX. yüzyıllarda yayınlanan halk hikâyelerine nazaran daha duru bir Türkçeyle yazıldığı açıktır. Bu yazmada dil sadedir; ancak Şimşek'in ve Korkmaz'ın ele aldığı yazmalarda dil, sözlü varyantlara göre biraz daha süslü anlatımdır. Bu duruluğu göstermek adına incelemeye tabi tutulan Arzu ile Kanber hikâyesinin metninde giriş şöyle yapılmıştır: “*Rāvîler şöyle rivāyet iderler kim zamān-ı kadîmde bir bāzergān başı var-ıdı. Bu bāzergān başınıñ oğuldan kızdān aşlı yoğ-ıdı. ‘Ömri āhîr irdi. Bir gün Rabbü’l-‘ālemîneyalvarup “Baña bir evlād vir!” diyü tazarru’ [u] niyāz eyledi. Rabbü’l-‘izze du ‘āsın müstecāb eyledi ve bir oğlan vücūda geldi. Bāzergān ol mertebe şād oldı kim dūnyā kendünüñ oldı.*”

Leipzig nüshasının *Yūsuf u Zūleyha* hikâyesi,

“Besmeleyle başlayalum söze biz

Bir hikâyet eydelüm biz iy ‘azîz”[1b] beytiyle başlar.

Şimşek'in ele aldığı metinlerden ilki olan “Hāzā Arzu Kamber” adlı metinde giriş şöyledir: “*Rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı āşār ve miḥaddiṣān-ı rūzigār hikāyesin şöyle rivāyet ider ki; maḥall diyārında bir kişi var idi. Adına Burgā`ib Sipāhi derler idi. Bir gün, ol kişi sefere gidüp gelürken, nā-gāh Ayaşofiya`da namāz kıilup bādehū münācat idüp cümleden muḳaddem faşra çıkup kapu öñünde bir kundaḳ bulup İslambol`dan enva`ı dürlü ni`met alup çocuḡu konaḡına şaḡ getürüp ḥalkı da`vet eyledi (Şimşek, 1987: 187).*

Korkmaz'ın incelemeye tabi tuttuğu metinde¹ hikâyenin adı “*Hikāyet-i Arzū ile Kamber*” şeklinde geçmektedir. “*Bismillāhirrahmānirrahîm*” şeklinde başlayıp *Hikāyet-i Arzū ile Kamber mufaşşalıdır. Rāviyān-ı aḥbār ve nākilān-ı āşār ve muḥaddiṣān-ı rūzigār öyle rivāyet iderler kim bundan evvel nice ‘āşıklar ve şādıklar ve ma`şūklar gelüp ve ba`zısınıñ aḥvāllerin hikāyet idüp, nice meclislerde hālā zikr olunup, yazanlar kesb-i şafā idüp (Korkmaz, 2017: 280)* şeklinde devam etmektedir. Bu açık dil, sadece metnin belirli yerlerinde olmaktan ziyade bütünü için söz konusudur. Bu kapsamda kendinden sonraki yüzyıllarda oluşan anlatı geleneğinden ziyade Eski Anadolu Türkçesi metinlerine yakınlığını ifade etmek mümkündür. Özellikle kahvehane kültürünün etkisiyle âşık

¹Bu metin, Ankara Millî Kütüphane’de Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu’nda 06 Mil Yz A 8618 numarada (Dvd numarası: 578) kayıtlı olan nüshasıdır.

edebiyatı ürünlerinin yazılı kültüre taşındığı savını ifade eden Çobanoğlu'nun söylemleri esas alındığında, hikâyenin edebi anlamda üst bir kitleyle muhatap olmadığını belirtmek gerekir (Çobanoğlu, 2000: 125-141/198-201). Bu durumda metnin doğasındaki sadelik ve ilerleyen yüzyıllardaki Arzu ile Kanber metinlerinde görülen sanatkârane tavrın bu metinde olmaması son derece olağandır. Halk hikâyeciliğinin yazılı kültürde belirli bir yapı içerisinde şekillenmesinin daha sonraki dönemlerde meydana gelmesi, metnin sadeliğini ve klasik halk hikâyelerinden ayrılan tarzını açıklamaktadır.

İncelemeye tabi tutulan hikâye manzum-mensur karışık olarak yazılmıştır ve hikâyede olay nesirle, duyguların yoğun olduğu bölümler ise daha çok manzum (halk şiiri) anlatılmıştır. Metinde mensurdan manzuma geçerken “*Arzu beyt, Kanber beyt*” ifadeleri kullanılırken Şimşek'in metninde “*Arzu, Kanber*” ifadeleri, “Korkmaz'ın metninde ise “*Cevab-ı Arzu, Cevab-ı Kanber*” şeklinde klişe ifadeler kullanılmıştır. İncelemeye tabi tutulan metinde Arzu ile Kanber birbirlerine âşık olduktan sonra şiir söyleme yeteneklerine kavuşmuşlar ve atışma şeklinde maniler söylemişlerdir. Korkmaz'ın ana metninde ise Kanber tambur çalıp söylemektedir (Korkmaz, 2017: 55).

Hikâyede mensur kısımlardaki yazıya nazaran manzum kısımlardaki yazı daha düzensizdir; ancak hikâyede görülen şiir dili, mensur kısımlar kadar da akıcıdır ve düzgün bir yapı göstermektedir. Dörtlüklerin basit yapısına karşın hece veznindeki uyumsuzluklar metni kaleme alan kişiye sorulan çeşitli soruları beraberinde getirmektedir. Metnin yazarı için, muhtemelen şiir diline yüksek oranda sahip olmadığından mısralardaki bozukluğu düzeltmek gibi bir çabanın içine girmediği düşünülmektedir. Bu kapsamda incelemeye tabi tutulan metinde 36 dörtlük vardır ve bu dörtlüklerin çoğu mâni tarzındadır. Bu dörtlüklerden 7'li hece ölçüsü ile yazılan 7 dörtlüktür; diğer dörtlükler içerisinde aynı dörtlük içerisinde 7, 8, 9, 10, 11, 12 heceli dizelerin olduğu da tespit edilmiştir. Ayrıca metinde 3 dizeden oluşan üç şiir ile 2 dizeden oluşan bir beyit de göze çarpmaktadır. Dörtlüklerin uyak düzeni genellikle “aaxa” şeklindedir; ancak “aabc” ya da “abac” şeklinde de dörtlükler mevcuttur.

Halk hikâyeciliğinde âşıklar şiirleri ezberden söyledikleri için, çekirdek aynı kalmak üzere diğer unsurlar âşıktan âşığa değişmektedir. Bu değişiklik şekil yönünden de olmaktadır. Örneğin incelemeye tabi tutulan metinde üç mısradan oluşan şiirler vardır:

Kanber beyt

Köyden kaçmış göklicecek

Elinde bir deste gül

Gülinden kendü gökçek (10a)

Arzū beyt

Eynüñden kara başuñ dañı küçükdür

Başuñ sevgüli yârdan mı ayrıldıñ

Yoñsa öldi mi kardaşuñ (10b)

Beyt Kanber

Eynüm gök kara başum dahı küçükdür

Başum sevgüli yârdan ayrıldum

Yokdur eşüm yoldaşum (10b)

İncelemeye tabi tutulan metinde bazı dördlüklerde birinci mısra 9, ikinci mısra 8, üçüncü mısra 7, dördüncü mısra 7 hecedir. Görünen o ki âşık mısralarda düzeni tutturamamıştır. Örneğin;

Beyt Kanber

Ağlayup geldiğümde

Gözyaşı silduğümde

Ne istersin iy dildâr

Şol gamkara giyduğümde(10b)

Aynı durum Şimşek'in metnindeki bazı dördlükler için de geçerlidir. Örneğin aşağıdaki ilk dördlükte ilk mısra 7, ikinci mısra 7, üçüncü mısra 8, dördüncü mısra 7'li heceyle yazılmıştır. İkinci dördlükte de benzeri uyumsuzluk görünmektedir.

Kamber

Gün doğar edil olur

Ay doğar bedir olur

Ah dñnim iymānım 'Arzu'm

Ŧuz ekmege kâdir olur (5a)

Arzu

N'ola bize n'olsun dedi

Düşmanlar gülsün dedi

Cazı kadın ağı katdı

Kamber'siz olsun dedi (Şimşek, 1987:194)

Korkmaz'ın metninde ise bazı dördlüklerde birinci mısra 11, ikinci mısra 11, üçüncü mısra 10, dördüncü mısra 12'li hece ile yazılmış olup ölçü düzensizdir.

Beyt-i Kamber

Ayrılık derdini idüben taħrır

Ol kadd-i tñbāyı çok gördi felek,

Bu bāğ-ı 'ālemde ben bilbile

Bir gonca-i ra'nāyı çok gördi felek (Korkmaz, 2017: 268)

Kaynaklar, Arzu ile Kanber hikâyesinin nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı noktasında kesinlik arz etmemektedir. Hikâyenin genellikle Türkmenler (Oğuzlar) arasında bilinip anlatılması en dikkat çekici özelliklerden birisidir. Hikâyede geçen coğrafi mekânlar; ele alıp incelediğimiz metinde *Nur ili*, *Beçan*, *Mehenk*; Korkmaz'ın Milli Kütüphanedeki metninde *Muş*, *Harâ*, *Sarvan* ve Şimşek'in ilk metninde *Nehenk*,

Muş, Çin Maçın'den Heraye iline kadarki bir mesafe olarak geçmektedir. Arzu ile Kanber'in bu çalışmada incelenmeyen diğer varyantlarında ise Şimşek ve Korkmaz'a göre "Horasan, Muş, Harâ, Sarvân, Ervâil, Soyon, Cenere, Çin, Yemen" gibi yer adlarını söylemek de mümkündür (Leipzig nüshası, (Korkmaz, 2017: 26-32; Şimşek: 1987). Bu adların bazıları gerçekte olmakla birlikte bir kısmı hayalîdir. Hikâyenin anlatmaları Anadolu, İran, Irak, Azerbaycan ve Türkmenistan sahasında daha çok Türkmenlerin (Oğuzların) yaşadığı coğrafyada yoğunlaşmaktadır. Ancak incelenen metin bu anlamda yeterli veri sağlamamakta ve olayların mekânı ve zamanı hakkında sağlıklı bilgiler vermemektedir.

Bu hikâyedeki konu, içinde masalsı olan kısımlar bulunsa da gerçekte yaşanabilecek nitelikte öğelerden oluşmaktadır. Zaman dilimleri ise kahramanların doğumlarından evliliklerine, yaşanamayan aşklarından ölümlerine kadarki hayatlarını çok hızlı bir şekilde anlatmaktadır.

Bu çalışmada, incelemeye tabi tutulan hikâyedeki motiflerin² tamamının Korkmaz'ın ve Şimşek'in çalışmalarında bulunmasından dolayı motif yönünde bir değerlendirmeye gidilmeyecektir (Korkmaz 2017: 39-47; Şimşek: 1987: 136-177).

İncelemeye tabi tutulan metindeki ana epizotlar ise şu şekildedir:

1.Kahramanın ailesi: Kanber'in babası bu metinde bezirgân başı olarak tanımlanmaktadır. Şimşek'in çalışmasında sunduğu metinlerde Kanber'in babası padişah, vezir, çoban ve zengin bir bey olarak gösterilmişken bu metinde farklı bir meslek olarak ticaretle uğraştığı görülmektedir. Anneyle ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Kanber'in babası ticaret için bir yerden başka bir yere giderken bulunduğu bölgeyi eşkıyalar basar ve eşkıyalarca öldürülür. Kanber, eşkıyaların bir sandık içinde kundaklı olarak bıraktığı bebektir. Adam ağaçta asılı olan bebeği evine getirir. Kızı olduğu için de bu erkek bebeği evlat gibi büyüteceğini söyler. Arzu'nun annesi ile ilgili hikâyenin başında herhangi bir bilgi yoktur. Ancak hikâyede Arzu'nun annesi, Arzu ile Kanber'in sütkardeş yapılmak istenmesi olayında ve sonrasında da Arzu'nun gerçekleşmeyen düğününde ortaya çıkarılır. Arzu ile Kanber hikâyesinin diğer varyantlarında Kanber'in annesine dair herhangi bir bilgi söz konusu değildir. Bu metnin başında da diğer varyantlarla aynı şekilde Kanber'in annesi ile ilgili herhangi bir bilgi verilmezken anlatının bu bölümünde nasıl ya da ne şekilde olduğu açıklanmayan anne motifi

² İncelemeye tabi tutulan metindeki motiflerden bazıları şöyledir: **Çocuğa ad koyma** (Masumun adını Kanber koydular.), **hoca** (Arzu ile Kanber, ders almak için hocaya gidip gelirler.), **harikuladeliklerin ifşa edilmesi** (Birbirlerini kardeş zanneden Arzu ile Kanber, daha sonra bir koca karının söylemesiyle de kardeş olmadıklarını öğrenirler ve bu konuyu araştırmaya başlarlar.), **zalim anne** (Arzu'nun annesi pişirdiği kuzuya sütünü katarak Arzu ile Kanber'i sütkardeşi yapmak istiyor.), **sihirli bilezik-olağanüstü bilezik** (Arzu, Kanber'in kendisini sevmesi için hocasına tılsımlı bir bilezik yaptırır. / Arzu'nun tılsımlı bileziğini cebine koyunca ona karşı içinde sevgi uyanır.), **hayvan** (Kanber, düğün alayında Arzu'nun atının başını çeker.), **yasak** (Kanber derviş kılığına girerek Arzu'nun atının başını çeker.), **cadı kadın** (Kanber ile Arzu'ya kardeş olmadıklarını söyler./ Kocakarı, Kanber'in yoluna çıkarak ona Arzu'nun evlendiğini söyler.), **sevgililer arasında alıp verilen hediye** (Kanber, kuyuda bulduğu bileziği Arzu'ya verir.), **bir isteğin şiirle söylenmesi** (Kanber kına gecesi Arzu'ya isteklerini şiirle anlatır.), **bir insan, sırasıyla başka insanların kılığına girer** (Kanber, kına gecesi çalgıcı kılığına girerek eğlenceye gelir./ Kanber, dervişten elbiselerini isteyerek onun kılığına girer.), **sevgililerin birbirine kavuşması** (Arzu ile Kanber, suda sürüklendikten sonra bir adaya çıkarlar ve orada birbirlerine sarılarak can verirler.), **sevgililerin aynı anda ölmesi** (Arzu ile Kanber, suda sürüklenip adaya çıktıktan sonra aynı anda ölürler.) vb.

karşımıza çıkmaktadır. Kanaatimizce mevcut metin diğer varyantlara oranla oldukça kısa olması nedeniyle birçok motifi barındırmamaktadır. Barındırdığı motiflerdeki olay örgülerinin diğer varyantlara oranla çeşitli eksiklikler barındırdığı da görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden birinin metni istinsah eden kişinin ya da metni yazıya aktaran kişinin hikâyeye tam olarak vakıf olamadığı, dolayısıyla metnin çeşitli noktalarda eksikler barındırdığı düşünülmektedir.

2. *Kanber'in doğumu*: Çocuğu olmayan bezirgânın çocuksuzluğunun giderilmesi adına yaptığı duanın sonucunda Kanber dünyaya gelir. Arzu'nun doğumuyla ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir ve hikâyede Kanber'le aynı yaşlarda olduğu görülmektedir. Kanber'e ad verme, Arzu'nun babası tarafından gerçekleştirilir.

3. *Kahramanların eğitimi*: Bu metinde belirli bir yaşa gelen Kanber ve Arzu'nun okula-hocaya gittiği ifade edilir. Bir hocaya giderek eğitim alan ve birbirini kardeş zanneden bu iki genç, eğitimin belirli bir aşamasında bir koca karı aracılığıyla kardeş olmadıklarını öğrenirler.

4. *Kahramanların âşık olması*: İncelemeye tabi tutulan bu metinde kadın hoca Kanber'e güzel olanın kim olduğunu sorduğunda Kanber "Arzu" cevabını vermektedir. Sonra Arzu'ya aynı soruyu yönelttiğinde ondan da "Kanber" cevabını almaktadır. Bu olayla iki genç birbirlerine âşık olurlar. Esmâ Şimşek'in tezinde de "âşık olma motifi" aynı şekilde geçmektedir. Sonrasında kadın hoca Arzu ile Kanber'in aşkını bilezik aracılığıyla test etmektedir. Metne göre; hoca bir bileziğin üzerine tılsım yapmakta, Kanber'i kuyunun başına göndermektedir. Kanber'in bileziği bulmasıyla Arzu ile Kanber atışmaya başlamaktadırlar. Bu tılsımlı bilezikle kadın hoca onların aşklarının gerçek olduğuna kanaat getirmektedir. Şimşek'in ve Korkmaz'ın çalışmasında da benzer varyantları görmek mümkündür. Bu metinde Arzu ile Kanber ne şekilde âşıklık yeteneğini kazanmışlardır; bu durum belirtilmemiştir. Ancak kuyunun başında karşılıklı olarak manilerle atışma yaptıkları açıktır.

5. *Engel*: İlk engel, Arzu'nun annesi tarafından kuzu yemeğinin yapılıp kendi göğsündeki sütü sağarak bu sütü her ikisine içirip onları sütkardeşi yapmaya çalışmasıyla başlar. Bu şekilde engellenmeye çalışılan iki âşık engeli aşarlar. İkinci engel ise sevgilinin bir başkasıyla evlendirilmek istenmesidir. Bu engel; düğün sahibi ile kocasının yapmış olduğu görüşmeye bağlı olarak kocasının beyin askerlerinin düğüne gitmesine engel olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kocakarı bu eylemi karşılıksız yapmaz ve düğün sahibi ile yaptığı anlaşma gereği, altın karşılığı beyin askerlerini engeller. Bu epizot farklı şekillerde de işlense Şimşek ve Korkmaz'ın çalışmalarında da vardır. Arzu'nun evlendirildiği kişi ile yapılan düğüne Kanber abdalla don değiştirerek katılmaktadır. Kanber Arzu'nun yanına gelmesine rağmen düğün devam etmektedir. Kanber ise düğün gerçek olmasın diye beddua etmektedir. Devam eden düğün gecesinde Kanber'in yapmış olduğu dua kabul olmakta ve zifaf gecesini gerçekleştirilmeden damat kapıdan içeri girer girmez hemen ölmektedir. Böylece iki âşık için bir engel dahi aşılmış olmaktadır. Şimşek'in varyantlarında Kanber ve Arzu, Kanber'in gurbete çıkma motifiyle üçüncü engelle de sınanır; ancak mevcut çalışmada bu epizot oldukça zayıf bir formda verilmiştir.

6. *Ölüm*: Hikâye boyunca Arzu ile Kanber birbirine âşıktır; ancak hikâye boyunca kavuşamazlar. Arzu başka birine gelin olarak gitse de hep Kanber'in yâr

olarak kalır. Hikâye kahramanlarının sonu mutlu bitmez ve iki âşık aynı anda art arda ölürler.

Metnin Söz Varlığı ve Bazı Dil Özellikleri

İncelemeye tabi tutulan eserin ferağ kaydında geçen tarih Hicri 999'dur. Bu tarih Milâdi olarak 1590-1591 yıllarına rastlamaktadır. Bu da eserin Osmanlı Türkçesi içerisinde kaleme alındığını gösterir. Ancak eserin hem söz varlığı hem de ses ve şekil özellikleri dikkate alındığında EAT özelliklerini yansıttığını da görürüz. Ergin'in de belirttiği üzere "Devrelerin birbirine geçişi kesin çizgilerle ayırlamayacağı için Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlıca arasında da uzun bir geçiş safhası olmuştur. Osmanlıcanın başlangıcını teşkil eden ve XV. asrın ikinci yarısı ile XVI. asrın ilk yarısını içine alan devirde eski gramer şekilleri, yerlerini henüz tamamıyla yeni şekillere bırakmış değillerdi. Bu eski şekillerden bazıları Osmanlıcanın içinde daha sonraları da kendisini muhafaza etmiş, bunlardan klişeleşmiş olarak Türkiye Türkçesine geçenler bile olmuştur." (Ergin, 1985: 17).

Söz Varlığı

Kelimelerin kadim eserlerde varlığını devam ettirme serüveni, araştırmacılar için eserlerin te'lif zamanını tespit etmekte oldukça önemlidir (Yavuz ve Gülmez, 2015: 29). Üzerinde çalışılan hikâyede de özellikle EAT dil yâdigârlarında sıkça görülen *ağı* "zehir", *anda* "orada", *bilüş-* "tanışmak" (5b/2), *düş ol-* "karşılaşmak, rastlamak" (3a/6), *eştür-* "(Atı) hızlı yürütmek, koşturmak" (8a/6), *eyn* "sırt" (10b/5-9), *eyt-* "demek, söylemek" (birçok yerde), *gökçek* "şirin, tatlı" (10a/11), *iv-* "acele etmek" (5a/5), *kağ-* "çalmak, vurmak, itmek" (9a/3), *ķanda* "nerede" (4b/13, 6a/10...), *ķarındaş* "kardeş" (3b/2), *ķuçuş-* "kucaklaşmak, sarmaşmak" (12b/2), *sanķı* "şaşkın, sersem, ahmak" (7a/7), *segirt-* "hızlı adımlarla yürüme, koşmak" (6b/2, 12b/4), *taşra* "dışarı, dışarıda" (9a/3, 12b/2), *yavuklu* "sözlü, nişanlı" (4b/6), *yid-/yit-* "çekmek, yedekte götürmek" (7b/12-14) kelimeleri karşımıza çıkmaktadır.

Metnin söz varlığı açısından dikkat çeken bir diğer yönü ise ağız özelliği taşıyan kelimelerin varlığıdır. Erdem, ağızlardan etkilenme derecelerine bağlı olarak EAT ve Osmanlı metinlerini dört sınıfa ayırır:

- Birinci sınıf, bilgin ve âlim kişilerin yazdığı ve uzun bir eğitim sisteminden geçmeleri sebebiyle dönemin standart yazı diline hâkim insanlar tarafından oluşturulan eserler,
- İkinci sınıf, okuma yazma düzeyi çok yüksek olmayan kişilerce yazılan ve kısmî ağız özelliklerini taşıyan eserler,
- Üçüncü sınıf, halkın içinden insanlar tarafından yazılan ve yazarın (bazen müstensihin) ağız özelliklerinin ileri seviyede hissedildiği eserler,
- Dördüncü sınıf, ağız özelliklerinin ileri seviyede hissedildiği eserler (Erdem, 2006: 88).³

Bu yaklaşım kabul edildiği takdirde metnin daha ziyade ikinci grupta değerlendirileceğini kabul etmek mümkündür.

³ Tabii bu sınıflandırma, metinlerin hangi ağızların etkisinde yazıldığına bakılarak yapılmamış, dönemin yazı dilinden farklı olarak, EAT metinlerinin hangi ağız olursa olsun etkilenme derecelerine göre sınıflandırılmıştır.

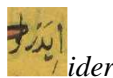

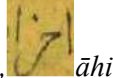
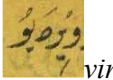
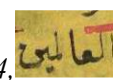
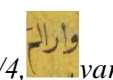
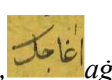
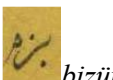
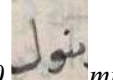
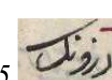
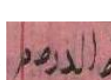
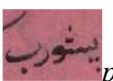
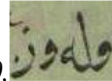

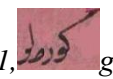

Metinde ağız özelliği gösteren kelimeler ve anlamları şu şekildedir: *araz* (12a/4, 12a/7) Ordu, Giresun taraflarında “sel, akıntılı su”(TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), [sozluk.gov.tr]), Arpaçay-Kars'ta “nehir”(TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), [sozluk.gov.tr]); *deyi*(12a/11, 12a/12) Doğu Trakya ağızlarında “değil”(TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), [sozluk.gov.tr]); *meft*e (13a/4) Kavak, Yıldızeli- Sivas (TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), [sozluk.gov.tr]) ve Erzurum'da (TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), [sozluk.gov.tr]) “mevta”. Metnimizde bu kelimelerin dışında yine ağız özelliği taşıdığını düşündüğümüz; ancak derleme sözlüklerinde tespit edemediğimiz birkaç kelime daha vardır. Bu kelimeler şunlardır: *ğamkara* “kapkara” (10b/3), *püryân* “büryân” (4b/10-14, 5a/6, 5a/11), *şocud* “söğüt (?)” (12a/8), *tılısmalar* “tılısımlar” (4a/15), *üzençi* “üzengi” (7a/8).

İmlâ Özellikleri

Metnin imla özelliklerine baktığımızda bazı kelimelerin hatalı yazıldığı, bazılarının da eksik yazıldığı tespit edilmiştir. Hatalı yazılan bazı kelimelerin de müellif tarafından üzeri karalanıp yazıldığı görülmektedir. Metnin imlâsına dair bazı hususları şu şekilde verebiliriz:

1. Kelimelerin ve kelimelere gelen eklerdeki ünlülerin yazımı karışıktır. Bunlardan bir kısmında ünlüler hareke ile gösterilmiş, bir kısmında ünlülerin kendisi yazılmış, bir kısmında ise hem ünlü harf yazılmış, hem de harekesi gösterilmiştir:

rivâyet 2a/1,	iderler 2a/1,	kadîmde 2a/1,	oğuldan 2a/3,	âhir				
2a/3,	vir deyü 2a/4,	Rabbü'l-`âlemîne 2a/4,	varalum 2a/11,	ağacuñ				
2b/6,	bizüm	2b/10,	minvâl	3a/5,	Arzū'nuñ	3b/6,	daldurdum	
4a/2,	pişürüp	4b/10,	olavuz	6b/7,	yel	eser	8b/2,	kapuyı
9a/11,	gördiler 9a/11,	alı virem 9b/10.						

2. Genel olarak ödünçleme kelimelerin c ile yazıldığı, Türkçe kelimelerin ise ç ile yazıldığı görülmektedir: *niçe* 2b/2, *çıka geldi* 3b/7, *çäre* 4b/5, *çatmasın* 5a/10, *niçün* 5a/11, *çağırdılar* 5b/10, *hiç* 6a/11, *pençe* 6a/12, *çevirüp* 6a/12, *içerü* 7a/4, *ağçe* 7b/8, *genç* 10a/16... Bununla birlikte, Arap imlâsının etkisiyle birkaç yerde Türkçe kelimelerin c ile yazıldığı görülür: *çok* 2a/9, *gökçek* 10a/11, *küçükdür* 10b/9, *göçdi* 11b/5.

3. Kalın sıradan olan Türkçe kelimeler Arap imlâsının etkisiyle ş harfiyle yazılmıştır: *şarup* 2a/13, *şarp* 2b/1, *şapına* 2b/5, *şoñra* 3b/7, *şuya* 4a/2, *şagar* 4b/12, *başup* 8a/4, *şorma* 8a/14, *şag* 9a/8, *şopa* 12b/5. Ancak bir yerde ince sıradan olan bir kelimenin yazımında *sad* harfi kullanılmıştır: *ökşüzce* 11a/12.

4. Türkçede iki ünlü arasında kalan “p, ç, t, k” nin “b, c, d, g” ye dönüşmesi bir kuraldır. Metnimizde de bu böyledir. Ancak bir yerde tonlulaşmanın olmadığını görürüz: *yanağında* 11a/5.

Ses ve Şekil Özellikleri

Metinde karşılaşılan ses ve şekil özelliklerini şöylece sıralayabiliriz:

1. Aynı kelimenin kök ünlüsünün değişerek yazımına metinde sıkça rastlanır: *kuzı 4b/9, kızu 4b/10; yi- 4b/14 ye- 4b/14; geri 6a/14, girü 6b/6; yid- 7b/12, yed- 8a/1; ev 2b/7, iv 9a/5; yüri- 6b/14, yürü- 8b/12.*

2. Eski Anadolu Türkçesi, özellikle çekim ve işletme eklerindeki yardımcı ünlüleri yuvarlaklaştırma konusunda çok ileri gitmiştir. Dudak uyumsuzluğu, yazı dilinde Eski Anadolu Türkçesinden sonra da sürmüştür (Karahan, 2018: 95). Metinde de bu durum *diyü 1b/4, kendünüñ 2a/7, gelüp 2a/9, şanduk 2b/7, münāsibdür 2b/10, eyledükde 3a/9, belemeñüzdür 3a/11, ıbruğı 3b/12, içerü 4b/2, anuñ 4b/8, gelsün 5a/1, dertlü 5a/5, alurdum 5a/19, bilüş 5b/2, olavuz 6b/7, başum 10b/10* şeklinde kendini göstermektedir.

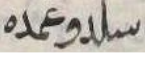
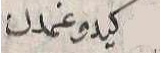
3. Metinde 1. tekil şahıs ile 2. çoğul şahıs iyelik eklerinden önce gelen ve ünlüsü yazılan iyelik ekleri yuvarlaktır: *başum 10b/11, eşüm 10b/11, atum 11a/2, donum 11a/2, bülbüllerüm 12a/11; beslemeñüz 3a/11, ismüñüze 10b/14.* Buna rağmen birkaç kelimedede 1. ve 2. tekil şahıs iyelik eklerinden önce gelen ünlülerin düz olduğu görülür: *gelişiñ 8a/11, gelişim 8a/14, dilim 12a/2.*

4. Ünlüleri yazılan iyelik eklerinin kullanımı genel olarak o dönem eserleriyle uygunluk göstermektedir: *başum 10b/11, bülbüllerüm 12a/11; anası 3b/4, beg oğlu 9b/1, beslemeñüz 3a/11, ismüñüze 10b/14.* Ancak iyelik 3. tekil şahıs ekinin bir yerde (*üstüne 4b/12*) dudak uyumuna uygun olarak yazıldığı görülür. Birkaç yerde de 2. tekil şahıs iyelik ekinin hem “kef” harfiyle yazılmadığı hem de önündeki ünlüsünün bir yerde yuvarlak, iki yerde de düz ünlülü (*önündeki 5a/6; yanağında 11a/5, yanağında 11a/8*) olarak yazıldığı görülür.

5. Batı Türkçesi dışında kalan sahalara âit metinler incelendiğinde, bazı eklerin istinsah hatalarını aşan bir ölçüde kalınlık-incelik uyumuna aykırı olarak kullanıldığı görülür (Eraslan, 1970: 113). Aynı durum, bir Batı Türkçesi metni olmasına rağmen, Arzu ile Kanber hikâyesinde Türkçe kelimelere getirilen bazı eklerde karşımıza

çıkılmaktadır. Bu durum müellifle de alakalı olabilir: *söyleşduğunuz 4b/2,*

işlemağa 4b/13, *yıkdük 7b/9,* *geldüğümde 10b/2,*

 sildüğümde 10b/2, *giydüğümde 10b/3.*

6. Metin genel olarak EAT'nin izlerini taşır ve “EAT’de bulunma hâli eki hep tonlu biçimiyle kullanılır.” (Sev, 2007: 339). Metnimizde bunu tasdik edici olarak *kūhda 2b/2, tarafta 6a/10, yanağda 11a/5* örneklerini verebiliriz. Buna rağmen üç yerde aynı kelimeye bulunma hâli ekinin tonsuz biçiminin geldiği de görülmektedir: *tarafta 3b/3, tarafta 7b/6, tarafta 9b/13.*

7. “Eski Türkçede bütün iyelik eklerinden sonra kullanılan -n akkuzatif eki” (Timurtaş, 1994: 70), metnimizde -ı /-i belirtme hâli ekine göre daha fazla kullanılmıştır: *adın 2b/12, bilezüğün 3b/6, bardağın 3b/15, bilezüğün 4a/17, birbirin 4b/4, südin 4b/11, gergefin 4b/12, ayağın 7a/8, ökçesin 8a/9.*

8. Metinde bildirme kiplerinden, görülen geçmiş zaman ve geniş zaman kiplerinin ağırlıklı olarak kullanıldığını, öğrenilen geçmiş zaman kipinin ise beş yerde geçtiğini görüyoruz. Gelecek zaman kipi ise hiç kullanılmamıştır. Ekleşmesini tamamlayan *yori-* fiili, *-yor* hâlini alarak XV. yüzyıldan itibaren şimdiki zaman eki olarak yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Bulak, 2017: 178). Bu ek metnimizde üç yerde geçmektedir: *gidiyor 11b/7, geliyor 12b/6, geliyorlar 12b/8*.

Sonuç

Sonuç itibariyle incelenmeye tabi tutulan metin mevcut metinlerden daha eski, hikâye metni olarak daha zayıf, dil özellikleri açısından daha sade ve anlaşılırdır. Arzu ile Kanber hikâyesinin Türk Halk kültürü açısından XVI. yy ve sonrasına verilen tarihlendirmeler gerçeğini yansıtmadığı, bu hikâyenin oluşum tarihinin çok daha erken dönemlere ait olduğu, folklorik unsurlardan ve barındırdığı dil unsurlarından hareketle söylenebilir. Arzu ile Kanber hikâyesine dair yapılan çalışmaların daha ziyade yakın tarihli ve sözlü kültürden derlenen hikâyeler olmasına karşın bu hikâyenin arkaikliği, adı geçen hikâyenin çekirdek formunu vermesi ve ilerleyen tarihlerde metinlere ne tür eklemelerin yapıldığını göstermesi açısından oldukça önemlidir.

METİN

[2a]

1) Râvîler şöyle rivâyet iderler kim zamân-ı kadîmde 2) bir bâzergân başı var-ıdı. Bu bâzergân başınuñ 3) oğuldan kızdand aşlı yoğ-ıdı. ‘Ömri âhir irdi. 4) Bir gün Rabbü’l-‘âlemîne yalvarup⁴ “Baña bir evlâd vir!” deyü 5) tazarru‘ [u] niyâz eyledi. Rabbü’l-‘izze du‘âsın müstecâb 6) eyledi ve bir oğlan vücûda geldi. Bâzergân ol 7) mertebe şâd oldı kim dünyâ kendünüñ oldı. 8) Ol vilâyetüñ bâzergânları, bu bâzergân başına⁵ 9) gelüp eytdiler: “Çok zamândur ticâret tarafına 10) revâne olmaduñ.” didiler. Ya bizümle ticârete me‘an gidersin 11) veyâhüd bir vekîl naşb eyle, ticârete varalum didükde 12) bâzergân başı dañı “N’ola?” diyüp rızâ virdi. 13) Ve ma‘şümü dañı kundağ-ıla şarup bir şanduga 14) koyup ba‘dehü bir gün göç idüp revâne oldılar.

[2b]

1) Bir takım (?) menâzil⁶ tayy-ı merâhil ide ki (?) bir gün bir şarp kûha 2) geldiler. Meger ol kûhda niçe harâmî olurdı. Ol bâzergânlarıñ 3) yolların alup ceng eylediler⁷. Âhir bâzergânları⁸ bozdı[lar], malların 4) gâret eylediler. Ol ma‘şümü olduğı şandugı bir ağacıñ 5) şapına birağup gıtdiler. Meger ol yakında bir köy vardı. 6) Bir köyli⁹ herif dağda odun keserken ağacıñ şapında

⁴ yalvarup:

⁵ başına:

⁶ menâzil:

⁷ eylediler:

⁸ bâzergânları:

⁹ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” olarak yeniden yazılmıştır.

7) gördü bir şanduk durur. Ol şandığı alup evine getürdi. 8) Şandığı açup¹⁰ bakdı gördi: Bir ma'sūmdur. Ammā ayuñ 9) ondördüyine beñzer. Hātūnına eydür: “Bu ancağ, bu ma'sūm¹¹ 10) bizüm Arzū'ya oynamaga eyü münāsibdür.”. Meger bunlaruñ dağı bir 11) kızdan gayrı evlādları yoğ-ıdı. Ve ma'sūmuñ adın “Kānber” 12) qodılar. İşde¹² Arzū'yla Kānber gün bu gün büyüyüp bunlar[1] hōcaya

[3a]

1) verdiler. Bunlar dağı okuyup yazmada oldılar ve bir mertebe bunlar birbirine 2) muḥabbet eylediler kim ta'bir olunmaz. Arzū evvel eve geldükde anası 3) öñüne ta'am qordı, yimezdi. Kānber dağı evvel eve geldükde öñüne 4) ta'am qordı. Ol dağı yimezdi, Arzū'yı beklerdi. Bunlaruñ muḥabbetleri 5) birbirine bu minvāl¹³ üzre idi. Bir gün Arzū hōcadan¹⁴ eve 6) gelür¹⁵ iken bir qoca qarıya düş olur¹⁶. Qarı eydür: “İy Arzū, 7) güzel kimdür?” didi ki Arzū eydür: “Vallāhi cümle'i cümle (8) everseñ bizüm Kānber'den güzel yoğdur.” diyüp cevāb 9) eyledükde, qarı eydür: “Yā kızum, aña varsañ?” didi. Kız eydür: 10) “Ol benüm qardaşum degül midür?” didi. Qarı eydür: “Yoğ ol sizüñ¹⁷ 11) beslemeñüzdür.” didi. Ol maḥalde āteş-i 'aşk 'alevlendi. 12) Yine bir gün ol qarı, Kānber'e rāst gelüp eydür: “Yā Kānber, 13) güzellerden güzel kimdür?” didi. Kānber eydür: “Allāh

[3b]

1) güzel. Varsa yine bizüm Arzū'dur.” didi. Qarı eydür: “Ya alsaña.” didi. Ya ol 2) benüm kız qarındaşum degül midür?” didi. Qarı: “Degüldür.” didi. Kānber'üñ reng-i rüyı bozulmağa 3) başladı. İki tarafta āteş-i 'aşk düşüp yanmağa başladı. Bir gün Arzū'nuñ 4) anası qalkup hōcasına vardı. Eydür: “İy hōca kadın, bunlar birbirine 5) muḥabbet ideler; qorqarum bir gün bir fesād ideler. Hōca kadın eydür: “Sen 6) var evüne git. Ben dağı bunlaruñ şerrine vaqf¹⁸ olurum¹⁹” didi. Arzū'nuñ 7) anası gitdükden soñra Arzū çıka geldi. Hōcası²⁰ eydür: “Yā Arzū, 8) getür bilezügin vir.” didi. Arzū bilezügin virdi. Hōca 9) dağı alup bilezügünüñ üzerine iki

¹⁰ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

¹¹ Metindeki “” şeklinde yazılmış olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

¹² Metindeki “” şeklinde yazılmış olan kelime derkenarda “” olarak yeniden yazılmıştır.

¹³ Metinde “” şeklinde yazılmış olan kelimenin “minvāl” olabileceğini düşünüyoruz.

¹⁴ hōcadan:

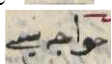
¹⁵ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

¹⁶ Metinde “” şeklinde yazılmış olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

¹⁷ sizüñ:

¹⁸ vaqf: Kelimenin “vākıf” olabileceğini düşünüyoruz.

¹⁹ Metinde “” şeklinde yazılmış olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

²⁰ Hōcası:

satır yazı yazdı²¹. 10) “Var, kıyunuñ başına bırak.” dedi. Arzū dañı bilezügi götürüp 11) kıyunuñ başına kodı, dönüp hōcasına²² gitti. Qanber dañı çıka 12) geldi. Hōcası²³ eydür: “Yā Qanber; al şol ıbrugı, var kıyudan 13) doldur.” dedi. Qanber dañı ıbrugı alup kıyunuñ başına varup 14) görse bir şey parlayup yanur. Bilezügi alup koynuna koyup 15) ıbrugı doldurur-iken Arzū dañı bardağın alup geldi.

[4a]

¹Arzū beyt

²Kırbam şuya daldurdum

Dolu diyü kaldurdum

³Bilezügi gördün mi

Dinüm imānum Qanber

⁴Qanber beyt

⁵Yār bağınca girmedüm

Ġonca gülüñ dirmedüm

⁶Ben bilezügi görmedüm

Dinüm imānum Arzū

⁷Arzū beyt

⁸Ak ellerüñ kand’ olsun

Muhabbetüm cān olsun

⁹Tek bilezüğüm send’ olsun

Dinüm imānum Qanber

¹⁰Qanber beyt

¹¹Ay doğar perişāndan

Gün doğar nevişāndan(?)

¹²Diyü imdi bileyüm

Bilezük ne nişāndur

¹³Arzū beyt²⁴

¹⁴ Arab atlar²⁵ tazılı

²¹ yazdı:

²² hōcasına:

²³ hōcası:

²⁴ Arzū beyt:

Ak koyunlar kuzulu

¹⁵Bilezüğüm üstinde

Tılısmalar²⁶ yazılı

[Kıanber beyt]

¹⁶Evlerüñ öñi oluğ oluğ

Şu çekerler tuluğ tuluğ

¹⁷Bilezüğün bulana

Ne virürsin muştuluğ

¹⁸**Beyt Arzū**²⁷

¹⁹Evlerüñ öñi oluğ oluğ

Şu çekerler tuluğ tuluğ

²⁰Bilezüğüm bulana

Arzū'yı virdüm muştuluğ

[4b]

1) Böyle diyüp söyleşür iken hōca kadın bunları diñlerdi. Bunları 2) āzār idüp “Nedür söyleşdüğüñüz? Gelüñ!” diyüp içerü aldı²⁸ ve bunlara 3) destür viridi. “Varuñ²⁹ eve.” didi. Öte taraftan Arzū'nuñ anası çıka geldi. 4) Eydür: “İy hōca³⁰ kadın, ne haber vardır?” didi. Hōca³¹ eydür: “Vallāhi bunlar birbirin 5) sever.” didi. “Ya şimdi bunlara çäre nedür?” didi. “Vallāhi bunlara çäre, hemān 6) kızuñ yavuklusına haber eyle. Gelüp alsun, götürsin. Sen de kurtulursın.” 7) didi. “Yā hōca kadın, ben haber gönderüp anlar gelince bunlar bu yüzi qaralığın 8) iderlerse ya?”. “Anuñ kolayı vardır.” didi. Anası eydür: “Kolayı didükde?”. Hōca 9) kadın eydür: “Var bir kuzı al.” didükde Arzū'nuñ anası dañı varup bir kuzı 10) aldı ve püryān pişürüp getirüp ortaya kodı ve kendü memesin kuzu 11) üzerine sağar iken Arzū üstüne çıka geldi. Görse anası südin 12) kuzunuñ üstüne sağar. Arzū dañı tarılup gergefin yanına gelüp 13) naqş işlemeğā başladı. Kıanda imiş Kıanber dañı çıka geldi. Anası dañı 14) sofrayı öñüne kodı. Eydür: “Oğul Kıanber, yi bu ısıcağ püryāndan, ye.” didi.

²⁵ atlar:

²⁶ Metinde “” şeklinde yazılmış olan “tılısım” kelimesinin bir halk ağzı şekli olabileceğini düşünüyöruz.

²⁷ Bu beyt sayfa kenarına yazılmıştır.

²⁸ aldı:

²⁹ Metinde “” şeklinde yazılmış olan kelime derkenara “” şeklinde yeniden yazılmıştır.

³⁰ hōca:

³¹ hōca:

[5a]

1) Didükde, Kānber daḥı baqar ki “Arzū gelsün, bile yiyelüm.” diyü. Anası ise 2) şıķlet³² ider, yiye diyü. Arzū gördi kim Kānber’ün yimege ḥāli var. 3) Döntüp Arzū eydür:

Beyt

⁴Arzū söyler bunı

⁵İvme dertlü Kānber ivme

Nāmerde boyun egme

⁶Öñündeki püryāna

Şekker qaddısa da yime

⁷Böyle diyüp qalkı virdi. Kānber söyledi bunı.

⁸Kānber

⁹Beyt

¹⁰Qayğı guşşaya batmasın

Qaşuñ gözün çatmasın

¹¹Niçün yimezsın püryānı

Yoḥsa içine ağılar mı katmışsın

¹²Beyt

¹³Arzū

¹⁴Ay doḡsa bedir olsa

Cān Ḥaķķ’a nezir olsa

¹⁵Tuz etmege qader olsa

Erle ‘avrat olmazdı

¹⁶Kānber

¹⁷Beyt

¹⁸Ay doḡar bedir olur

Cān Ḥaķķ’a nezir olur³³

¹⁹Ben seni alurdum iy Arzū

Tuz etmege qader olur

[5b]

1) Böyle diyüp Kānber eydür: “Niçe olur?”. Arzū eydür: “Var ovaya; 2) bege bilüş. Beg, beni saña alı virür.” didi. Kānber daḥı bege 3) gitdi. Baqdı gördi, ovada bir sarāy var ammā kimse 4)

³²Metinde “” şeklinde yazılmış olan kelimenin “şıklet” olabileceğini düşünüyoruz.

³³ olur:

görünmez. Baksa görse sarāyuñ altı³⁴ yanında biraz hergele 5) var. Dönüp eydür: “Şunuñ hergelesine bir söz diyeyüm. Adam 6) varsa görünür diyüp

7Beyt

8Kānber buni

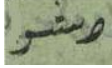
⁹Al taylor dorı taylor

İner Meheng'e(?) yaylar

10) diyüp durur iken beg dağı işidüp: “Varuñ şol adamı 11) getirüñ!” didi. Çağırdılar. Kānber dağı bege gelüp eydür: “Sen 12) ne dırsın?” didi. Kānber eydür: “Vallāhi sultānum şöyle bir yārdan 13) ayrıldum geldüm saña. Bir mürüvvetli beğsin.” didi. Beg dönüp eydür: “Sen 14) ol kıızı pek seversin.” didi. Kānber dönüp eydür: “Cānumdan

[6a]

1) ziyāde severüm.” didi. Beg dönüp eydür: “Babası adın, anası adın 2) ve kıızın adın ve benüm

adın söyleyüp bir ile saña bir bölük 3) adam ta'yin ideyim. Varup ol kıızı saña alı virsünler.” didi.

⁴Kānber dönüp eydür:

5Beyt

⁶Babası adı bāğ bustān

Anası adı gül gülistān

⁷İrdüm Arzū destine

Ah sultānum cānum sultānum

8) Böyle diyüp beg dağı bir bölük³⁵ adam ta'yin eyleyüp “Varuñ ol 9) kıızı şol yigide alı virüñ!” didi. Kānber dağı bir bölük ile kākup 10) revān oldılar ve “Kandasın sarāy?” diyüp gitdiler. Ammā bu tarafda 11) düğün³⁶ şāhibi görse havādan³⁷ bir toz gelür. Hiç degüldür 'asker ile 12) gelüp kıızı el pençe alur hālimüz.” diyüp durur iken ol 13) maħalde koca karı çıka geldi. Gelüp eydür: “Baña ne³⁸ virürsüz ki 14) ol 'askeri çevirüp geri döndüreyüm?” didi. Düğün şāhibi

[6b]

1) eydür: “Eger sen bu işi başa çıkarursan başumdağı taqqayı altun-ıla doldurayum.” 2) didi. Koca karı dağı segirdüp varup ta'ām kazanların dibini kazıyup 3) bir çanağa koyup doldurdu.

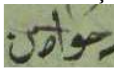
³⁴ altı:

³⁵ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

³⁶ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” olarak düzeltilmiştir.

³⁷ havādan:

³⁸ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenarda “” şeklinde yeniden yazılmıştır.

Varup bunların gelicek yollarının üstine 4) gelüp durdı. Atlunun birazı gelüp birazı dağı gelür iken şan'at 5) idüp düşürüp çanağ başı aşığa olup dikildi ve ağlamağa başladı. 6) Girüden olan asker dağı durup eydür: “Be cānum biz bir 'adl³⁹ bölük beg 7) ādemşi olavuz. Bu qarı bizi görüp niçün ağlar?” diyüp su'āl 8) eylediler. Qarı eydür: “Şunda bir köyde düğün var-ıdı. Ben dağı varup çanağı 9) doldurdum ve gelini dağı götürüp gitdiler. Kanber dağı ilerü gelüp eydür: 10) “Ol gelinün adı nedür, bilürsin?” didi. Qarı eydür: “Adı Arzū'dur.” didi. 11) Kanber “Āh!” idüp atdan aşığa inüp bir ince yol var-ıdı, ol 12) yola revāne oldı. Bölük adamları eydür: “Nereye gidersin?” dir[ler]. “Saña bir dağı 13) eyüsin alı virelüm⁴⁰.” didiler. Kanber eydür: “Yok baña Arzū'dan ğayrı 14) gerekmez.” diyüp alup yürüyü virdi⁴¹. Giderken bir abdāla rāst geldi. Abdāl

[7a]

1) eydür: “Nereye gidersin?”. “Şunda bir köyde düğün var; qarnımı doyrur.” 2) didi. Kanber eydür: “Allāh rāzı olsun.” didi. Eydür: “Getür senün esbābuñ 3) baña vir. Benüm esbābum sen giy, senün esbābuñ ben giyeyüm.” didi ve giydi. 4) Ve düğün olan eve geldi, içerü girdi. Baqdı gördi gelinün binecek 5) atı vardur. Eydür: “Şunun atına bir deyiş söyleyüm.” diyüp eydür Kanber:

⁶Beyt

⁷Hey⁴² bengiler bengiler

Sarhōş yatur sankılar

⁸Arzū'nuñ ayağın

Sıqmasun üzençiler⁴³

⁹Böyle diyüp durdı. Qız dağı pencereye gelüp eydür. Arzū beyt

¹⁰Beyt

¹¹Didüm gelişün qanda

Muhabbet çıkmaz cānda

¹²Ben seni sultāna gönderdüm

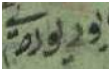
Qanı sultāndan adam

[7b]

¹Kanber beyt

³⁹ Metindeki yazımı” şeklinde olan kelimenin “‘ādil” olabileceğini düşünüyoruz.

⁴⁰ alı virelüm:

⁴¹ yürüyü virdi:

⁴² Hey:

⁴³ Metinde “ ” şeklinde yazılmış olan “üzengi” kelimesinin bir halk ağzı şekli olabileceğini düşünüyoruz.

²Ben sultāna vardum idi

Ben işümi bitürdüm idi

³Sultāndan adam getürdüm idi

Bu iş bir qarıdan oldı idi

4) Böyle didi. Dügün şāhibi işidüp “Uruñ!” eyledi. Qanber’e dağı birkaç 5) urdılar ve qovdılar. Qanber dağı Arzū’nuñ gelicek yolu üzerine gelüp 6) durdı. Ammā bu tarafta kızını ata bindürüp gelür iken gördiler derviş 7) durur. Didiler ki: “Bu dervişüñ hātırın yıkdük. Varalum hātırın 8) alalum.” diyüp “Beş on aqçe virelüm.” diyüp gelüp dervişe selām 9) virdiler. Ol dağı ‘aleyk olup eydürler: “Senüñ hātırın yıkdük, 10) helāl eyle.” didiler, biraz aqçe virdiler. Aqçe’i almayup “Varuñ, size Allāh’dan 11) olsun.” didi. Ammā dervişe eytdiler: “Bize beddu‘ā⁴⁴ itme.” didiler ve “Ne isterseñ 12) virelüm.” didiler. Derviş eydür: “Şol gelinüñ bindügi atüñ başın yideyüm⁴⁵.” 13) didi. “Atüñ başını yittürseñüz helāl iderem, yittürmeseñüz helāl itmezem.” 14) didi. Kimisi eydür: “Yittürelüm.”, kimisi eydür: “Yittürmeyelüm.”. Birazı dağı “Qoyuñ yidsin. Gelini

[8a]

1) alup qaçmaz.” didiler. Qanber[e] eytdiler: “Qalk imdi yed!” didiler. 2) “Ey! İmdi siz urduğıñuz helāl olsun.” didi. Qalkup 3) atı yedüñe alup yedmege başladı. Yederken kız dağı mahmüz gösterüp 4) alup yürüyü virdi. Qanber’üñ ayağın atı başup Qanber ol maħalde 5) eydür.

Qanber beyt

⁶Allar geyüp eştürme

Cigercügüm kestürme

⁷Çek atüñ başını

Ayağımı basturma

8) Qız bu sözi diyüp ata mahmüz⁴⁶ ziyāde idüp Qanber’üñ 9) ökçesin qanatdı. Qanber eydür:

¹⁰Qanber beyt

¹¹Arzū gelişin qanda

Muħabbet çıkmaz cānda

¹²Çek atüñ başını

Ökçemüz taldı qandan

¹³Arzū beyt

¹⁴Āh didüm gelişim şorma

Ufacuğ feklere (?) talma

⁴⁴ Metinde “” şeklinde yazılı olan kelime derkenara “” şeklinde yeniden yazılmıştır.

⁴⁵ Metinde “” şeklinde yazılı olan kelime derkenara “” olarak yeniden yazılmıştır.

⁴⁶ mahmüz:

¹⁵[Çekem]⁴⁷ atun başını

Küstāhluğuma⁴⁸ kalma

[8b]

¹**Ƙanber beyt**

²Yel eser borān durılır

Dünyā başuma çevrilür

³Egil Arzū öpeyüm

Yol buradan ayrılır

⁴**Arzū beyt**

⁵Der (?) çarķ idesin

Eger şādık yār iseñ

⁶Nūr iline gelesin

Arzū'yı and[a] bulasın

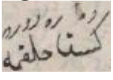
7) **Arzū andan** egilüp Ƙanber öpdı, koma āşık gelini (?) öpdı. 8) Didiler ol maħalde Ƙanber firār eyledi. Vāfir qovup yetişemediler 9) Ƙanber dönüp ardına baķdı. Didi kim: “Şuña bir beddu‘ā ideyim, 10) varsun ğitsün.” Dönüp eydür: “Deryāda balık gibi bekler de ...⁴⁹ 11) peyk gibi kocañ girdüĝi ğice ölsün; diñel ħal geyik gibi.” 12) Ƙanber böyle diyüp alup yürüyü virdi. Bir mağaraya gelüp 13) ħapandı. Ħaķ emrile bir yılan peydā olup ğünde bir altun getürür 14) oldı. Ammā bu tarafda geledüm Arzū'ya. Arzū'yı getürüp odaya 15) ħoydılar. Aħşām oldı, yatsuyı ħılıp geldiler. Köyli ħapuya geldükde

[9a]

1) yumruĝı urup ićerüye ħodılar. Girduĝı gibi düşüp cān teslim 2) eyledi. ćünki şabāħ oldı; ħayın damādın anası ħapuya 3) geldi. Bakar ki taşra ćıĥa gelür gider yok. Ħapuyı ħaĥdı. 4) İćerüden Arzū eydür: “Nedür?” diyü su‘āl eyledi. Ƙarı eydür: “ Niće 5) bir yatarsız, ħuşluk oldı.” didi. Arzū eydür kim: “ İve 6) beni niće ħodıñuz ise öyle dururum.” didi. “Bir ħerĥfi 7) getürüp ħodıñuz. Niće geldise yıkılıp yatur. Bilmem sarħōş mıdur, 8) yöħsa bengi⁵⁰ midür, ölü midür, saĝ mıdur bilmem.” diyüp cevāb 9) eyledi. “Bre gerćek midür?” diyüp babasına ħaber itmege gitdiler. Varup 10) ħaber eylediler. Babası daħı gelüp ħapuyı açup ićerüye girdiler. 11) Baĥup gördiler, ölmüş. Cümle etrāfın arayup baĥdılar kim bir yarası 12) olsun. Yaradan bereden eşer yok. Buña, “Allāħ'dan oldı.” diyüp 13) ħaldurup defn eylediler. Ƙanber bu ħalde ħaldı ve sā'ir

[9b]

⁴⁷Çekem: Silik olduĝundan baĝlama göre okuma yapılmıştır.

⁴⁸ Küstāhluğuma:

⁴⁹ Metindeki yazı net olmadığı için okunamadı.

⁵⁰ bengi:

1) kızlar ile oynayup gezerken beg oğlu Arzū'yı görüp anasına 2) gelüp eydür: “Ol kızı baña alı vir.” diyüp ibrām eyledi. Anası eydür: 3) “Oğul n'eylersin? Ben saña gayr yirden alı vireyüm.” didi. Oğlan eydür: 4) “Yok, elbette anı baña alı vir. Yok olmazsa, ya alı virürsin yâhüd 5) başum alup çıkup giderüm.” didi. Anası kalkdı, varup ölen 6) yigidüñ anasına varup eydür: “Şol gelini benüm oğluma vir.” diyü 7) cevāb eyledi. Karı eydür: “Vallāhi ben aña qarışmam.” didi. “Var, 8) kendüni kendüsinden iste.” didi. Beg oğlu, anası dağı 9) kalkup Arzū'ya geldi. Eydür: “Kızum Arzū, gel seni benüm oğluma 10) alı virem.” didi. Kız eydür: “Vallāhi şimdi yās [u] mātēmüm vardur. Kırk 11) güne dek, kırk günden soñra gel saña cevāb vireyüm.” diyüp cevāb 12) eyledi. Beg oğlu anası dağı kalkup oğluna gelüp eydür: “Oğul 13) elem çekme. Kırk günden soñra kız senüñdür.” didi. Ammā bu tarafta Kanber

[10a]

1) mağarada oturur iken bir gün Arzū hātırına geldi. Eydür: “Ben 2) niçe bir otururum?” diyüp eydür: “Be cānum, Arzū baña Nūr iline gelesin.” 3) didi idi. Biraz altun alup eline, yanında bir şehir vardı, 4) ol şehre vardı. Siyāh esbāb aldı. Siyāh at alup 5) binüp Nūr iline doğru revāne oldu. Nūr iline geldi ve şu 6) kenārında biraz kızlar var. Ve bir kızuñ elinde bir deste gül var. 7) Eydür: “Şol kızuñ güline bir söz diyeyüm.” diyüp

8 Kanber beyt

⁹Köyden kaçmış göklice

¹⁰Elinde bir deste gül

¹¹Gülinden kendü gökçek

12) Bu beyidi⁵¹ söyledi. Kız eydür: “Şol herif baña söyler 13) ancak.” diyüp ben dağı şuña bir söz diyeyüm.

14 Arzū beyt

¹⁵Hay yür emmi yür emmi

Eller geçdi yür emmi

¹⁶Yigidüm bu genç yaşında

Niçün giydüñ qarayı

[10b]

1 Beyt Kanber

²Ağlayup geldiğümde

Gözyaşı sildiğümde

³Ne istersin iy dildār

Şol gamkara giydiğümde

4 Arzū beyt

⁵Eynüñden kara başuñ dağı küçükdür

⁵¹ Metinde “” şeklinde olan kelime derkenara “” olarak yeniden yazılmıştır.

⁶Başuñ sevgüli yârdan mı ayrıldıñ⁵²

⁷Yoħsa⁵³ öldi mi qardaşuñ

⁸**Beyt Kanber**

⁹Eynüm gök qara başum daħı küçükdür

¹⁰Başum sevgüli yârdan ayrıldum

¹¹Yoqdur eşüm yoldaşum

¹²**Arzū beyt**

¹³Atuñ donuñ qaradur

Mevlām neler yaradur

¹⁴İsmüñüze kim dirler

Mekāñıñuz neredür

[11a]

¹**Beyt Kanber**

²Atum donum qaradur

Mevlām neler yaradur

³İsmimüze pır-i ğayp dirler

Mekāñımız sarāydur

⁴**Kız dönüp bu beyidi söyledi**

⁵Qurımaz gülde destüm

Var al yanağında qaşdum

⁶Var bilürsin pır-i ğayb

Sarāyda bir dōstum

⁷**Kanber beyt**

⁸Qurımaz gülde destüm

Var al yanağında qaşdum

⁹Var diyü imdi bileyüm

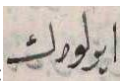
Sarāyda kim dōstuñ

¹⁰**Arzū beyt**

¹¹Hōcalaruñ minberi

---

⁵² ayrıldıñ:

⁵³ yoħsa:

Koçar misk-i ‘anberî

¹²Bilür misin pîr-i ğayp

Ol öksüzce Kanberi

¹³**Beyt Kanber**

¹⁴Akar şular azmaya

Dişleri beñzer kazmaya

¹⁵Yüzi kara kullara

Kanber⁵⁴ yârüm dimişsin

[11b]

¹**Arzû beyt**

²Harmânın harmānuñ

Yakduñ gönül harmānuñ

³Senüñ⁵⁵ gibi seksenin

Kurbân iderem Kanber’e

⁴**Beyt Kanber**

⁵Uçana uçana

Eller göçdi Beçana(?)

⁶Niçe kurbân idersin

Seksen cāmı bir cāna

7) Diyüp kıza, darılıp gitdi. Kanber gördi kız gidiyor; 8) dönüp Kanber eydür:

⁹**Kanber beyt**

¹⁰Cān benüm cānan benüm

Misgilen ‘anber benüm

¹¹Gel nereye gidersin iy yavrum

Ol öksüz ki Kanber benüm

12) diyüp kız da Kanber olduğın bildi. Kız eydür: “Ben de buna bir deyiş 13) diyeyüm.” didi. Bunu söyledi. Eydür:

Arzû beyt

¹⁴Höcalaruñ minberi

Koçar miskle ‘anberi

⁵⁴ Kanber:

⁵⁵ Senüñ:

¹⁵Çok şükür yā Rabbüm

Hele gördüm Kānberi

[12a]

1) Kānber eydür: “Bir deyiş söyleyem.” didi. Eydür:

²Altumdaki ‘Arab ata

Dilim söylemesün ḥaṭā

Ben beni urdum şāla(?)

³Sen Ḥaḫḫ’a du ‘ā eyle iy Arzū

4) Kendüni araža urdı. Tanbūrasın şu götürüp gitdi. Dönüp 5) Kānber eydür:

Kānber beyt

⁶Yüri hey gidinün kıızı

Bu ḥāllere uğratduñ sen bizi

⁷Çağır Hızrellezi

Araža aldurdum saızı

8) Bu deyiş çağırdı ve bir şocud⁵⁶ dalına yapışup Arzū’ya eydür: 9) “Yā Arzū, çağır Hızrellezi bizi şudan kırtarsun.” didi.

¹⁰Kānber beyt söyledi

¹¹Bülbülerüm daldadur

Dalda deyi gönüldedür

¹²İy Arzū’ m çağır Hızrellezi

Kānber zā’ if ḥaldadur

¹³Arzū beyt⁵⁷

¹²Bülbüllerüm daldadur

Dalda deyi gönüldedür

¹³Yetiş yā Hızrellezi

Kānber zā’ if ḥaldadur

[12b]

1) Kız du ‘ā eyledi. Ḥaḫḫ’uñ emrile bir perili kıya peydā olup Kānber 2) taşra çıkdı ve Arzū ile buluşup öpüşüp kuçuşdılar. 3) Ve yıkılıp ikisi daḫı bayılıp yatdılar. Yanlarında olan kıızlar 4) segirdüşüp köye gitdiler. Gelüp eytdiler ki: “Bir ḥerif Arzū’yla 5) şarılıp yatur.” didiler. Köyli

⁵⁶ Metinde “” şeklinde yazılmış olan “sögüt” kelimesinin bir halk ağzı şekli olabileceğini düşünüyoruz.

⁵⁷ Bu beyt derkenara yazılmıştır.

heriflerin her biri bir şopa 6) alup geldiler. Arzū dağı bakup gördi kim köyden herifler geliyor. 7) Arzū eydür: “Kalk iy Kanber!” didi. Kanber de kalkdı gördi. 8) Arzū eydür: “Niçe olur hālümüz? Üstümüze geliyorlar. Şimdi beni 9) öldürmezler ise seni öldürürler.” didi. Kanber eydür: “İy Arzū, ben du‘ā 10) ideyüm, sen ‘Āmin’ di. Rabbü'l-‘ālemīn ikimüzün rûhın 11) şunda kabz eylesün.” didi. Kanber du‘ā eyledi, kız “Āmin” didi. 12) Hâk ta‘ālā hazretleri ikisinün rûhın ol sâ‘at 13) kabz eyledi. Ol köyli herifün biri Kanber’e bir şopa urup 14) eydür: “Kalk bre herif! Ne yatarsın?” didi. Bakup gördi ol adamdan

[13a]

1) hiç hareket yok. Eydür: “Bunlar ölmüşler 2) ammā ikisi birbirine şarı lup 3) yaturlar. Ölmedin ayrılmadılar. 4) Meftesine⁵⁸ dil-teşneler. 5) Eydür: “Varuñ, ikisin de bir yirde 6) defn eyleñ.” diyü 7) cevâb eyledi. 8) İkisini dağı bile 9) defn eylediler. 10) Rûhı-çun 11) fâtiha. 12) 999 13) sene.

KAYNAKLAR

BORATAV, Pertev Naili (2014), **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

BULAK, Şahap (2017), **Karşılaştırmalı Tarihî Türk Yazı Dilleri Grameri (Fiil Çekimi)**, İstanbul: Kesit Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), **Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü**, Ankara: Akçağ Yayınları.

DURDIYEVA, Amangül (2000), “Arzu İle Kamber Destanının Varyantları Üzerine Bir İnceleme”, *Bilig-12/Kış*, s.45-62.

DUYMAZ, Ali (1996), **“Nevruz Bey Hikâyesi” (İnceleme-Metinler)**, Aydın: Milli Folklor Yayınları.

ELÇİN, Şükrü (1993), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ERASLAN, Kemal (1970), “Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluklarına Dair”, *TDED*, C. XVIII, s. 113-124.

ERDEM, Mehmet Dursun (2006), “Ağızlardan Etkilenme Derecelerine Göre Osmanlı ve Eski Anadolu Türkçesi Metinleri ve Bu Metinlerin Diline Kaynaklık Eden Ağızlar”, *İlmî Araştırmalar Dergisi*, S. 22, Güz/2006, s. 83-110.

ERDEMLİ, Gizem Buse (2019), **Türk Halk Hikâyeleri Ve Halk Türküleri Arasındaki İlişkiler (Anadolu Sahası Köroğlu Ve Arzu İle Kamber Örneği)**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

ERGİN, Muharrem (1985), **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

KORKMAZ, Türkan (2017), **Arzu İle Kanber Hikâyesi, (Milli Kütüphane Nüshası 06 Mil Yz A 8618 ve Konya Nüshası 42 Kon 1882/2) (İnceleme-Metin-Çeviri-Dizin-**

⁵⁸ Meftesine: “Mevtâ” kelimesinin halk ağzındaki bir söyleniş biçimi olduğunu düşünmekteyiz.

Tıpkıbasım), TC.Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

KUNOS, Ignacz (1892), "**Türkische Volksromane in Klein Asien**", Ungarische Revue, Budapeşte 12-13: 453-468.

KÖSE, Nerin (y.y.), "Türk Halk Hikâyelerinin Tasnifi Hakkında", **V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi**, Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, c.II, s. 97-104.

SAKAOĞLU, Saim (2011), **Halk Hikâyeleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

SEV, Gülsel (2007), **Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri**, Ankara: Akçağ Yayınları.

ŞİMŞEK, Esmâ (1987), **Arzu ile Kamber Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.

YAVUZ, Orhan-GÜLMEZ; Mevlüt (2015), **Manzum İlk Ashâb-ı Kehf Kıssası (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)**, Konya: Palet Yayınları.

İnternet Kaynakçası

TDK /Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), "**Araz. Mad.**" (<https://sozluk.gov.tr/26.06.2020>)

TDK/Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), "**Deyi Mad.**". (<https://sozluk.gov.tr/26.06.2020>)

TDK/Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü), "**Mefte Mad.**" (<https://sozluk.gov.tr/27.06.2020>)